

תחקירים ומאמרים: שיטות, תכניות ופרויקטים

תכנון רך בעיר קשוחה?

הקדמה

מהדורה מיוחדת זאת של המדור בשדה התכנון כוללת שלושה מאמרים שמציגים היבטים שונים של פעילות עמותת במקום-מתכננים למען זכויות תכנון בירושלים. המשותף בין המאמרים והענין בהם הוא גישתם הביקורתית למערכת התכנון הממסדית ושיטותיה, ושאיתם להציג ולהצדיק יישומה של גישת תכנון אלטרנטיבית.

גילוי נאות מחייב אותי להודות על חברותי בועד המנהל של במקום, למרות היעדר כל קשר בין השתייכות זאת ותפקידי במערכת של תכנון. במקור מהדורה זאת הייתה מושב בכנס השנתי האחרון של האיגוד, ונמנה עם מספר מושבים בכנס שאת יושב הראש שלהם הזמנתי להגיש את המצגות במושב, כמאמרים במדור מיוחד ל-תכנון. השיקולים שהניעו את הכוונת פניוטי היו האיכות וענין של המושבים ומצגותיהם, והערכתי את המוטיבציה של המנחים לשמש עורכים אורחים של מושביהם, ואמוני ביכולתם להוציא מדור מיוחד על הפועל. שלושה מנחים ענו בחיוב – עקרונית – להזמנותי, והחלו בזימון השתתפות המציגים במושביהם לקראת הגשת מדוריהם למערכת. מהם אדריכליות יעל פדן ושרי קרוניש היו הראשונות שהמדור שלהן "תכנון רך בעיר קשוחה" הבשיל להוצאה לאור, ולשמחתי, לפרסום בחוברת זאת.

א. אלכסנדר

עורך ראשי

מבוא: מענים תכנוניים לצרכים של קהילות בירושלים

יעל פדן ושרי קרוניש

תושבי ירושלים נתקלים בקשיים רבים בתחום התכנון הפורמאלי המתבצע במסגרות התכנון הממוסדות. במסגרת הסיוע התכנוני שמעניקה עמותת "במקום – מתכננים למען זכויות תכנון" לקהילות שונות בירושלים, אנו מזהים בעיר שני קטבים מנוגדים של קושי בתחום התכנון. בעוד השכונות

הפלסטיניות של ירושלים המזרחית סובלות ממצב שניתן לתארו כ"תת-תכנון", הרי שכונות דרום-מערב ירושלים סובלות מתופעה הפוכה של "תכנון-יתר".

באמצעות שלושת המאמרים של מדור זה (שהוכנו כהרצאות בכנס איגוד המתכננים 2014) נטען כי תופעות הקיטוב נובעות מן התכנון הקונבנציונאלי אשר מתמקד בשימוש בכלים הבינאריים של הריסה/בניה. כלים אלה נכשלים בפענוח מורכבותה של הסביבה הבנויה והמשמעות שלה כבונה ומעצבת של זהות ושייכות מחד או כמוחקת והורסת של מרכיבים אלה מאידך.

כפי שנדגים, התכנון הנובע משימוש בכלים בינאריים אלה מתנגש עם ידע מקומי המצוי בידי התושבים, ועם תפיסתם את אזור מגוריהם בעבר, בהווה ובעתיד. במדור זה נצביע על הכשלים ועל נקודות החיכוך והמחלוקת, ונציע דרכים שונות המכוונות אל גישה של תכנון "רך" ופתוח יותר שיסתמך על עבודה משותפת מול התושבים והרשויות.

השכונות הפלסטיניות בירושלים המזרחית: סקר ככלי לאקטיביזם תכנוני

שרי קרוניש

תקציר

בשכונות הפלסטיניות של ירושלים המזרחית בולט מצב של "תת-תכנון", המאופיין באיסור על בניה בשטחים נרחבים. אמנם ישנן תוכניות מתאר מאושרות ברוב שכונות אלה, אך הן לא תואמות את צרכי התושבים ואינן מיושמות. עקב כך, וגם כתוצאה מקשיים נוספים בהוצאת היתרי בנייה, פונים התושבים לפתרונות מאולתרים של בניה בלתי פורמאלית למרות שצעד זה מביא עמו את איום ההריסה המתמיד. מתוך ניסיון להתמודד עם המלכוד הזה, ערכה עמותת במקום בשנים האחרונות סקר תכנון מקיף בשכונות הפלסטיניות בירושלים המזרחית, ככלי למתן סיוע תכנוני. המידע הכלול בסקר נאסף לאורך שנים תוך פגישות עם תושבים, מחקר עצמאי וניתוח של מאות תוכניות. מטרת הסקר להציע בסיס לתכנון סטטוטורי קשוב וגמיש יותר בשכונות אלה כולל דרכים לשילוב והכלה של המצב הקיים בשטח. הסקר מספק מצע לגישה שתשלב בין ההיגיון המקומי של הסביבה הבנויה לבין ההיגיון המוסדי המנחה את גופי התכנון.

בשכונות הפלסטיניות של ירושלים המזרחית בולט מצב של "תת-תכנון", המאופיין באיסור על בניה בשטחים נרחבים. אמנם ישנן תוכניות מתאר מאושרות ברוב שכונות אלה, אך הן לא תואמות את צרכי התושבים ואינן מיושמות. עקב כך, וגם כתוצאה מקשיים נוספים בהוצאת היתרי בנייה, פונים התושבים לפתרונות מאולתרים של בניה בלתי פורמאלית למרות שצעד